

INZET GROTE GRAZERS VRAAGT OM BEWUST BELEID

Duinbegrazing geen wondermiddel

Foto: Marijn Nijssen

Open zand ontstaat alleen bij regelmatige betreding, zoals hier in de Zuid-Hollandse Kikkervallei.

NATUURBEHEER

Door Maartje Kouwen

De effecten van begrazing in de duinen zijn niet eenduidig. Grote grazers zijn geen garantie voor een grotere biodiversiteit of duinherstel.

Waterleidingbedrijf PWN organiseerde op 8 en 9 oktober het symposium 'Duinbeheer mensenwerk' in het kader van 75 jaar natuur en recreatie. Duinbegrazing was een van de centrale thema's.

'De Nederlandse duinen zijn onze parels', aldus Han Olff, hoogleraar plantencologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, tijdens een presentatie. 'Voor andere natuurtypes kun je beter in het buitenland terecht, maar duinen zijn nergens zo mooi als bij ons. Daar moeten we zuinig op zijn.'

Olff ziet een belangrijke rol voor de grazers in het herstellen van het landschap en vergroten van de biodiversiteit. 'Vegetatie ontwikkelt zich vanzelf niet altijd op een goede manier. Landschappen kunnen snel veruigen. Grazers kunnen dit proces omkeren. Zij zorgen voor een cyclische successie van grasland, struweel en bos.'

Hoe groter de grazer, hoe lager de kwaliteit van zijn voedsel kan zijn. Kleine grazers profiteren zodoende van grote grazers: koeien eten de laagwaardige bulk en konijnen eten het jonge groen. Door konijnenziektes is het aantal konijnen in de duinen echter sterk gedaald. 'Die effecten zie je na vijftig jaar nog steeds. Konijnen eten veel kruiden en zaailingen, waardoor bomen zich niet vestigen en het landschap open blijft. Konijnen hebben daardoor een positief effect op de biodiversiteit', legt Olff uit.

Volgens Marijn Nijssen, duinonder-

zoeker bij Stichting Bargerveen en de Radboud Universiteit Nijmegen, is het echter niet zo simpel. 'Het is moeilijk te zeggen wat dé effecten van begrazing zijn. Alleen al het type begrazing hangt af van diersoort, timing en graasdruk. Ook de uitgangssituatie van het terrein is bepalend. Als het te verruigd is, kunnen zelfs grote grazers er niets mee.' Terugbrengen in de oorspronkelijke staat is volgens hem dan ook vrijwel onmogelijk: 'Je krijgt er vaak een ander duin voor terug.'

Duinvallei

Uit Nijssens onderzoek blijkt ook dat begrazing op verschillende soorten uiteenlopende effecten kan hebben. Voor sommige soorten kan begrazing gunstig zijn, maar door een veranderd microklimaat kunnen bijvoorbeeld bepaalde kritische soorten ontbreken.

Ook is het ontstaan van open zand – vaak een beheersdoel – niet gegarandeerd. 'Dat ontstaat alleen bij zeer regelmatige betreding, maar deze verstoring is weer ongunstig voor de

grondnestelende fauna.' Ook is begrazing alleen gunstig als het dynamisch gebeurt: soms wel en soms niet. Toch worden grazers steeds vaker ingezet voor een open landschap. 'Beheerders hopen dat begrazing tot meer open zand leidt, maar willen zelf geen schop pakken om open zand te creëren, omdat dat niet natuurlijk zou zijn', vertelt Nijssen. 'Begrazing zoals nu is echter ook niet natuurlijk. De mens bepaalt immers precies welke dieren er grazen, hoeveel en hoe lang. En natte duinvalleien worden vaak gemaaid, omdat dit een hogere plantendiversiteit oplevert dan met begrazing. Ook dat is

'Er kunnen prachtige dingen uitkomen, maar het kan ook misgaan'

niet natuurlijk.'

Nijssen betoogt dat heldere beheersdoelen belangrijk zijn. 'Anders kun je niet bepalen of begrazing succesvol is', zegt hij. 'Soms is de begrazing zelf het doel, omdat het mooi in het plaatje past. Maar begrazing is heel gecompliceerd; je moet dus goed nadenken over de effecten. Vaak hebben beheerders een duidelijk beheersdoel voor ogen, bijvoorbeeld door hun instandhoudingsverplicht-

tingen voor Natura 2000. In veel gevallen lijkt gerichte begrazing, met mobiele rasters, herders of een variërende graasdruk, daarvoor effectiever dan integrale begrazing.' Nijssen is niet voor of tegen begrazing, benadrukt hij. 'Maar op basis van onze onderzoeksresultaten moeten we wel kanttekeningen plaatsen bij de uitvoering ervan. Er kunnen prachtige dingen uitkomen, maar het kan ook misgaan. Op de Wadden aten geiten bijvoorbeeld alleen de knoppen van de kruidwilg. Het beoogde resultaat van minder struweel werd hierdoor niet gehaald, maar al het voedsel van de voorjaarsbijen was wel verdwenen, terwijl die zeer belangrijk zijn voor het ecosysteem.' Om meer inzicht te krijgen in de variabelen die een rol spelen bij begrazing, start Stichting Bargerveen in samenwerking met de UvA, SOVON en de Zoogdierverseniging VZZ binnenkort een nieuw onderzoek. Op tweehonderd locaties langs de Nederlandse kust worden effecten van begrazing gemeten binnen en buiten het raster. 'We hopen daarmee gerichtere adviezen te kunnen geven aan beheerders', zegt Nijssen. 'Misschien komt er niets uit, maar dan tonen we in elk geval aan dat de variatie zo groot is dat de wetenschap er niets over kan zeggen, en dat je daarom per gebied steeds opnieuw moet kijken naar specifieke effecten.'

Draaiende zweepstaarten

Onderzoekers van het natuurkundige instituut Amolf hebben ontdekt waarom de zweepstaart van bacteriën regelmatig van richting verandert (*Molecular Systems Biology*, 13 oktober). Voorheen werd gedacht dat de motor van de zweepstaart wordt aangestuurd door moleculen, maar nu blijkt een fysisch terugkoppingsmechanisme medeverantwoordelijk te zijn.

Een wiskundig model liet zien dat de kans op richtingsverandering groter wordt als de druk op de motor toeneemt. Net na een ommezwaai wikkelt de spiraalvormige zweepstaart zich af, waardoor de druk afneemt. Vervolgens windt de zweepstaart zich in een andere richting op. Daardoor is de druk na 0,2 tot 0,3 seconde zo groot, dat de motor van draairichting wisselt.

De kraan gaat toch open

De Hedwigepolder wordt toch onder water gezet, ter compensatie van de natuur die verloren gaat door het uitdiepen van de Westerschelde. Dat maakte LNV-minister Verburg op 9 oktober bekend. Eerder dit jaar besloot de Kamer juist om de polder niet onder water te zetten. In plaats daarvan zouden slikken en schorren worden aangelegd. De Raad van State betwijfelde of die natuurcompensatie voldoende zou zijn en hield het uitdiepen van de Westerschelde tegen, tot grote woede van Vlaanderen. Ook Grontmij adviseert nu om de polder alsnog onder water te zetten. De Kamer is sterk verdeeld over het besluit; met name de Zeeuwen zijn er fel op tegen. Vogelbescherming Nederland spreekt juist van een waardevolle eerste stap.

Anders van bil zonder pil

De anticonceptiepil beïnvloedt de partnerkeus, schrijven twee Engelse onderzoekers in een review in *Trends in Ecology and Evolution* (7 oktober). Uit onderzoek was al bekend dat zowel de mannelijke als de vrouwelijke voorkeur varieert gedurende de menstruatiecyclus. Ovulerende vrouwen vallen op dominant en gespierd, en mannen prefereren ovulerende vrouwen. De pil doet dat effect teniet. Volgens de onderzoekers is er nieuw bewijs dat pilslikkende vrouwen een afwijkende partnervoorkeur hebben en zelf minder aantrekkelijk zijn. Dat blijkt onder meer uit het feit dat stripteasedansers meer fooi krijgen in hun vruchtbare periode. Pilslikkende dansers kennen geen fooienpiek. Pilsliksters verliezen daarnaast het vermogen een partner te kiezen die genetisch van hen verschilt. De langetermijngevolgen zijn nog onduidelijk.

advertentie

SERVICES DNA Sequencing • Next Generation Sequencing • Gene to Protein • Genotyping • MicroSEQ-Microbial identification • Mycoplasma testing • Lab Products from ZYMO Research

FOR 100% DNA RESULTS

BASECLEAR

ACCREDITED SERVICE LABORATORY FOR RESEARCH, QUALITY ASSURANCE AND FORENSICS

FOR 100% DNA RESULTS
WWW.BASECLEAR.COM